

Sollicitante met hoofddoek

Je werkt op een openbare basisschool. In vrijwel alle groepen zitten behalve autochtone leerlingen ook allochtone kinderen. Voor groep 7 is er een vacature. Er wordt een sollicitatiecommissie ingesteld en jij maakt daar deel van uit. De commissie selecteert de sollicitatiebrieven en roept een aantal sollicitanten op voor een gesprek. Ieder lid van de commissie bereidt een onderdeel van het gesprek voor.

De school verwacht van een sollicitant dat deze les geeft volgens de uitgangspunten van openbaar onderwijs. Aan jou de taak je in dat onderdeel van het gesprek te verdiepen, ook voor een sollicitante met een hoofddoek. Aanvankelijk lijkt die hoofddoek je geen verschil te maken. Of een lerares een rok of een broek draagt, doet er immers ook niet toe. Uiterlijke kenmerken, denk je. Totdat de directeur je een artikel laat lezen: "Openbare hoofddoek, lerares met hoofddoek zaait tweespalt in openbaar onderwijs " (NRC, 1 mei 1999).

Klik op onderstaande links om eerst je eigen standpunt te bepalen. Welke vragen leg je een sollicitante met een hoofddoek voor? Probeer in je vragen ook enkele praktijksituaties te verwerken. Selecteer uit mogelijke reacties een lijst van doorslaggevende criteria om de sollicitante wel of niet te benoemen. Noteer in maximaal 50 woorden wat je uit de uitkomsten van deze casus wilt vasthouden voor je werk als leraar op een openbare school.

Juf met hoofddoek op openbare scholen in Rotterdam?

Openbare scholen in Rotterdam breken zich het hoofd over de vraag of ze een leraar met een hoofddoek moeten aannemen. Ja, zeggen de voorstanders, want er is vrijheid van godsdienst. Nee, vinden de tegenstanders, dat staat neutraal onderwijs in de weg. Bovendien dreigen vooral Turkse ouders hun kinderen van school te halen als de juf een hoofddoek draagt.

Verwarring op openbare basisschool De Kameleon in de Rotterdamse wijk Charlois. De juf Turks was na haar trouwerij opeens een 'spleetje' geworden. Benen, armen, hals en hoofd waren zorgvuldig bedekt. Alleen voor haar ogen had ze een venstertje uitgespaard.

Niemand begreep er iets van, vertelt directeur Wim van Aalst. Meisjes in de klas vroegen waarom zij geen hoofddoek opmochten en de juf wel. Collega's informeerden of ze met haar kleding uitdrukking wilde geven aan onderdanigheid van de vrouw. En ouders, vooral van liberaal Turkse komaf, dreigden hun kind van school te halen.

Wie garandeerde dat de juf binnen de beslotenheid van haar klaslokaal niet de islam verkondigt? Als de ouders dat hadden gewild hadden ze wel de moslimschool om de hoek gekozen. Hun bange vermoeden kwam uit toen een Turkse collega ontdekte dat ze taalles gaf uit boekjes van de koranschool in Turkije. De juf werd naar huis gestuurd, de directeur bleef verbijsterd achter. Hij zit drie jaar na dato nog steeds met die ene, prangende vraag:

"Moeten we het openbaar onderwijs zomaar cadeau geven aan iedereen onder het motto van gelijke behandeling?"

Bron: Luyendijk, Wubby. Openbare hoofddoek, lerares met hoofddoek zaait tweespalt in openbaar onderwijs. Uit: NRC 1 mei 1999.

Tonen van geloof of levensovertuiging uitdragen?

Geen school kan een leerkracht afwijzen op grond van het tonen van geloof.

Maar wat als het geloof het onderwijs op de openbare school in de weg zit? Als een islamitische onderwijzeres op een openbare school wegens haar geloof mannen, collega's en ouders, geen hand wil geven? Als een klassenassistent weigert in een kringgesprek uitleg te geven over aids - dat is in haar ogen een straf van God? Als een groepsleerkracht zijn klas alleen ongemengd wil laten gymmen? Dan wordt er een levensovertuiging uitgedragen. En dat verdraagt zich niet met het beginsel dat de openbare school geen partij kiest in levensovertuigingen.

Bron: Luyendijk, Wubby. Openbare hoofddoek, lerares met hoofddoek zaait tweespalt in openbaar onderwijs. Uit: NRC 1 mei 1999.

Opvattingen van directeuren openbare basisscholen

Tot nu toe pakken de Rotterdamse scholen het vraagstuk elk op hun eigen wijze aan. Op De Kameleon en De Globe komt de hoofddoek de lerarenkamer niet in - of hij nu gedragen wordt door stagiaires of leerkrachten. Voornaamste reden is het protest van liberale Turkse ouders. Opgegroeid met de Turkse wet die hoofddoeken op

staatscholen verbiedt, leggen ze de dracht uit als politiek statement van strenge en intolerante opvattingen.

Leerkracht Turks Cezmi Doganer van De Globe: "Wat een ieder gelooft, is privé. Dat respecteer ik. Maar een hoofddoek moet een leerkracht op een openbare school afdoen in de klas. Zo niet, dan misbruik je de democratie. Dan verwar je de regels van het geloof met de regels van de school."

Directeur Van Aalst van De Piramide gaat een stap verder: "Als leraren echt prijs stellen op een hoofddoek moeten ze een andere school zoeken. Mijn school komen ze niet in. Dan loopt een grote groep ouders weg. En wat moet ik met een school die niet gedragen wordt door de ouders?"

Tegelijkertijd heeft de openbare Andries van de Vlerk-basisschool in Hoogvliet een Pabo-stagiaire met hoofddoek rondlopen. Daar heeft directeur Jacob Mannessen speciaal om gevraagd. De ouders van zijn overwegend witte school hebben "geen steekhoudende bezwaren". De studente ervaart hoe het is om voor groepen te staan van 30 kinderen met verschillende gezindten - op haar islamitische stagescholen telden de groepen nooit meer dan 14 leerlingen, allemaal moslim. En de Andries is weer een ontmoeting met een andere cultuur rijker. De directeur: "Dat vind ik de essentie van het openbaar onderwijs. Kennismaken met verschillende geloofsovertuigingen. En daarna onderlinge relaties en gelijkenissen ontdekken."

Anders ligt het wanneer Mannessen gevraagd wordt of hij zijn stagiaire zou aannemen als groepsleerkracht. Nee, luidt zijn antwoord beslist. Daarvoor kan de stagiaire haar geloof op school nog te weinig opzij zetten. Ze houdt moeiteloos groepsgesprekken met de kleuters over hun cavia's, maar seksuele voorlichting ziet hij haar nog niet geven. En ook haar corrigerend gedrag ten opzichte van jongens is terughoudender dan ten opzichte van meisjes. "Ik vertelde haar dat ik twee moslimjongetjes had aangepakt omdat ze in het kruis van meisjes grepen. Dat was voor haar choquerend. Daar wilde ze eigenlijk liever niks van weten".

Els Koster, directeur van openbare basisschool De Triangel in Rotterdam, zegt het zo: "Natuurlijk heeft elke leerkracht een eigen opvatting. Maar cruciaal is de mate waarin ze hun eigen mening in het openbaar onderwijs aan de orde stellen en in hoeverre ze andere overtuigingen buiten beschouwing laten".

Het verschil van mening tussen de Rotterdamse openbare schooldirecteuren spitst zich toe op de vraag waar de neutraliteit ophoudt en het prediken van een geloofsovertuiging begint. Nog concreter: of alleen een hoofddoek al meer is dan uiterlijk vertoon.

Bron: Luyendijk, Wubby. Openbare hoofddoek, lerares met hoofddoek zaait tweespalt in openbaar onderwijs. Uit: NRC 1 mei 1999.

Reacties op standpunt Vereniging Openbaar Onderwijs

De landelijke Vereniging voor Openbaar Onderwijs nam het standpunt van de Commissie Gelijke Behandeling over en schaarde het onder uiterlijke kenmerken. Accepteren dus, die doek. Maar in de ogen van Wim van Aalst van De Kameleon en Mieke der Kinderen van De Globe is dat "wel heel theoretisch". Hun realiteit is dat (Turkse) ouders een hoofddoek wantrouwen - de doek zou staan voor culturele en maatschappelijke afbakening.

Der Kinderen: "Ouders moeten de opvoeding delen met de leerkracht. Zij moeten de leerkracht niet alleen *accepteren*, maar ook *vertrouwen*. Zo iemand moet dicht bij je gedachtegoed staan dan je buurman, of een vriend. Van zo iemand accepteer je eerder een geloofsovertuiging dan van de medeopvoeder van je kind." Van Aalst: "Aan een leraar op een openbare school moet je zijn geloof niet kunnen afzien. Verschillende kenners hebben mij verteld dat de Koran de hoofddoek niet dwingend voorschrijft. Dus is er geen sprake van beperking van de godsdienstvrijheid als je leraressen vraagt hoofddoeken af te doen."

Schoolleider R. Stouten van de Molenwiek in Haarlem: "Ons standpunt is: in het openbaar onderwijs is iedereen welkom. Of hij een bril draagt, rood haar heeft, of een hoofddoek draagt. Zaak is dat je die hoofddoek aan de orde stelt in het sollicitatiegesprek. Als zo iemand de doek om privé-redenen omheeft, zal het mij een rotzorg zijn. Dan kan ze gewoon komen werken. Ik vind dat nauwelijks impact hebben."

Bron: Luyendijk, Wubby. Openbare hoofddoek, lerares met hoofddoek zaait tweespalt in openbaar onderwijs. Uit: NRC 1 mei 1999.

Standpunt hoofddoekjes

De VOO heeft geen bezwaar tegen het dragen van hoofddoekjes, mits voldaan wordt aan de volgende voorwaarden:

- Bij een aanstelling moet vooraf duidelijk worden dat stagiaires en leerkrachten zich zullen inspannen onderwijs te geven overeenkomstig de beginselen van het openbaar onderwijs.

- Indien blijkt dat de islamitische geloofsovertuiging of welke andere overtuiging dan ook in de lessen wordt uitgedragen, neemt de schoolleiding maatregelen.

Via discussie met alle betrokkenen op de school moeten de grenzen worden afgebakend tussen 'gelijke behandeling' en de voor het openbaar onderwijs vereiste neutraliteit ter zake van leerkrachten.

Toelichting

Het dragen van hoofddoekjes door leerkrachten of stagiaires op een school voor openbaar onderwijs, als uiterlijk kenmerk vanuit religieuze overwegingen, moet worden toegestaan. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor: katholieke leerkrachten met een kruis aan een ketting, joodse leerkrachten met een keppel of sikh-leerkrachten met een tulband. Op een openbare school wordt immers onderwijs gegeven met eerbiediging van ieders godsdienst of levensovertuiging en de openbare school is open en tolerant. Het 'mits voldaan wordt aan voorwaarden' moet door de school zelf worden ingevuld.

Zolang een stagiaire of leerkracht niet in de lessen de Islam uitdraagt, ruimte laat voor alle levensovertuigingen en actief met alle verschillen in levensovertuiging iets doet in de lessen (actieve pluriformiteit) hoeft het geen probleem te zijn. Het al dan niet dragen van hoofddoekjes is niet bepalend voor de geschiktheid van een leerkracht om aan een openbare school les te geven, maar de juiste attitude van de betreffende leerkracht. Het feit dat er ouders zijn die een hoofddoek wantrouwen, omdat deze zou staan voor strenge en intolerante opvattingen, is niet voldoende om de hoofddoek af te keuren. Het vergt wel discussie op school met alle betrokkenen. Met het team, met ouders en leerlingen. Wat voor de een problematisch en provocerend is, hoeft dat voor de ander niet te zijn. De ouders die een hoofddoek wantrouwen zal duidelijk gemaakt moeten worden waar het openbaar onderwijs voor staat. Pas als een stagiaire of leerkracht niet de voor het openbaar onderwijs vereiste neutraliteit in acht neemt en intolerante opvattingen in de school tot uiting brengt, dient de schoolleiding maatregelen te nemen. Noodzakelijk is het dat in sollicitatiegesprekken aandacht wordt besteedt aan wat het inhoudt om op een openbare school les te geven en wat van de leerkracht wordt verwacht. Ook islamitische stagiaires en leerkrachten moeten bepaalde onderwerpen die ze persoonlijk niet altijd onderschrijven aan leerlingen willen en kunnen overdragen, bijvoorbeeld seksuele voorlichting.

Bron: Standpunt Vereniging Openbaar Onderwijs (VOO) hoofddoekjes, 1999.

Artikel 23.3 van de Grondwet

In artikel 23 van de Grondwet is de grondslag voor het openbaar onderwijs te lezen.
Het derde lid luidt:

'het openbaar onderwijs wordt, met eerbiediging van ieders godsdienst of levensovertuiging, bij de wet geregeld.'

Artikel 46 van de Wet op het primair onderwijs (WPO, 1998)

1. Het openbaar onderwijs draagt bij aan de ontwikkeling van de leerlingen met aandacht voor de godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden zoals die leven in de Nederlandse samenleving en met onderkenning van de betekenis van de verscheidenheid van die waarden.
2. Openbare scholen zijn toegankelijk voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienst of levensbeschouwing.
3. Openbaar onderwijs wordt gegeven met eerbiediging van ieders godsdienst of levensbeschouwing.

Uitgangspunten identiteit openbare school

De openbare school is actief pluriform en discrimineert niet. Wat wil dat zeggen? Als je dat wilt weten, moet je luisteren naar wat de mensen in het openbaar onderwijs belangrijke uitgangspunten voor hun onderwijs vinden. Waar ze zo ongeveer hetzelfde over denken. Als je dat gemeenschappelijke denken op een rijtje zet, dan blijkt het om het volgende te gaan:

De openbare school

- schenkt nadrukkelijk aandacht aan de verschillende godsdienstige, levensbeschouwelijke en maatschappelijke waarden in de Nederlandse samenleving;
- leert leerlingen om te gaan met vrijheid en verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid, solidariteit en samenwerking;
- leert leerlingen een eigen sociale positie te ontwikkelen, zodat ze later deel kunnen nemen aan een democratische en pluriforme samenleving (nationaal, Europees en mondiaal);

- geeft leerlingen optimale kansen om hun schoolloopbaan met succes te voltooien (ook aan leerlingen uit achtergebleven of achtergestelde groepen in de samenleving, en aan hoogbegaafde leerlingen);
- hanteert de verscheidenheid aan normen en waarden bewust als aangrijpingspunt om het onderwijs vorm te geven;
- leert leerlingen visies uit te wisselen en bereidt ze er op voor dat zij als volwassenen moeten bijdragen aan een veelvormige samenleving;
- bevordert de integratie van allochtone leerlingen.

De identiteit van de openbare school maak je niet zichtbaar met mooie woorden. Het zijn de mensen die de identiteit van de openbare school zichtbaar maken: de schoolleiding, de leerkrachten, het onderwijsondersteunend personeel, de ouders en de leerlingen. Zij moeten waar maken, waar de openbare school voor staat. Zij moeten de actieve pluriformiteit van het openbaar onderwijs vorm geven in de school. Hoewel iedereen, die daarvoor de bevoegdheid heeft, in principe benoembaar is bij het openbaar onderwijs, zal de school juist zoeken naar collega's die 'gaan' en 'staan' voor de uitgangspunten en identiteit van het openbare onderwijs.

Bron: Maarschalkerveerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 45, 2000.

De leerkracht aan de openbare school

In de dagelijkse praktijk zijn het vooral de leerkrachten die moeten laten zien wat het betekent op een openbare school te zitten. En, dat betekent nogal wat voor de leerkrachten. Allereerst moet hij of zij natuurlijk een goede leerkracht zijn: goed met leerlingen om kunnen gaan, goed les kunnen geven, ga maar door. Maar er is meer. De openbare school mag van leerkrachten verwachten dat zij bijvoorbeeld:

- vooroordelen willen opsporen en wegwerken;
- godsdiensten, levens- of wereldbeschouwingen van hun leerlingen en diens ouders respecteren;
- lesmateriaal screenen op rolbevestigende beelden en leerlingen erop attenderen;
- impliciet en soms nadrukkelijk grondwettelijke waarden uitdragen, zoals democratische gezindheid en respect voor individuele vrijheden;
- de identiteit van de openbare school waarin zij werken onderschrijven of op z'n minst respecteren;

- bijdragen aan de discussie over de identiteit van de openbare school;
- bereid zijn eigen waarden en normen en die van anderen ter discussie te stellen;
- de emancipatie van achtergestelden en kansarmen bevorderen;
- altijd in staat zijn hun keuzes te verantwoorden vanuit de waarden- en identiteitsuitspraken die gelden voor hun school.

Bron: Maarschalkerweerd, Arno. De identiteit van het openbaar onderwijs. Waar staat dat voor, waar gaat dat voor? VOO-reeks 34, 2000.

Het personeel van de openbare school

- Het personeel van de openbare school is liefst pluriform van samenstelling. Naast de criteria van bekwaamheid, competentie en ervaring wordt het criterium bijdragend aan de diversiteit van het personeelsbestand (man-vrouw, jong-oud, etnisch-culturele achtergrond e.d.) gehanteerd bij het aannamebeleid.
- De openbare school besteedt in haar aannamebeleid bijzondere aandacht aan de bereidheid, vaardigheid en het vermogen van leerkrachten om godsdiensten en levensbeschouwingen en de daarbij behorende uitingen, opvattingen en gewoonten met respect en gelijkwaardigheid te behandelen. Deze vaardigheid en de daarbij behorende attitude is essentieel om op een openbare school te kunnen worden aangesteld.
- De openbare school zet zich in voor na- en bijscholing van personeel gericht op het omgaan met de pluriformiteit van de schoolbevolking.
- De openbare school ontwikkelt hiertoe een beleid voor het personeel over hoe om te gaan met aspecten van het onderwijs die spanning kunnen oproepen, zoals wel of niet gemengd gymnastieklessen geven, seksuele voorlichting, omgaan met homoseksualiteit, vrije dagen voor feestdagen van verschillende godsdiensten, het toestaan van provocerende uiterlijke kenmerken (kleding, haardracht enz.)
- De openbare school spreekt de overheid aan op het bevorderen van leerkrachtenopleidingen die ook actief het principe 'Iedereen welkom' in praktijk brengen, en met name de instroom van allochtone leerlingen bevorderen.